

צבעי יסוד

מילי ברזילאי

רבות מעבודותיו של מילי ברזילאי מצטיינות במראית עין מתעתעת, המגלמת פער בין פני השטח העליזים לכאורה למה שנמצא תחתם. הן עשירות מבע, צבע וחומר, מצטיינות ביופי חזותי ובצבעוניות עזה, וטכניקות הפעולה שברזילאי מפעיל על חומרים שונים - תמיד פיזיות במפגיע – מזהות לעתים עם עולם משחקי הילדות. רק התבוננות נוספת מגלה את השלדים הטמונים בעבודותיו, תרתי משמע, ואת התכנים הטעונים שבהם הן עוסקות. בעבר גזר מתוך עשרות דפי עיתונים את חלקי הטקסט, והותיר את הדפים מרוקנים ממידע ומבשורות רעות, מחוררים כבמעשה תחרה. במיצב שזכה לשם "נוף ילדות" והוצג אשתקד במוזיאון בת ים, יצר גושים ענקיים של צבעי פנדה בצורת איברי אדם או חלקי גופות שפוזרו בחלל התצוגה, וצייר באמצעותם ציור קיר צבעוני. גם התערוכה "צבעי יסוד" מצטיינת בצבעוניות עזה ובנראות עליזה ומשחקית, העומדת בניגוד לעיסוק במוות ובשכול המלווה את ברזילאי מראשית דרכו האמנותית.

בעוד שהמיצב "נוף ילדות" עסק במפגש עם המוות ובטראומות שחווה בשירותו הצבאי, התערוכה "צבעי יסוד" עוסקת בילדות בצל ובצד דימויי מוות. בילדותו המוקדמת איבד את דודו, אחיו הצעיר של אביו, אובדן שהמשפחה התקשתה להתאושש ממנו. כאבו הפרטי של האב, הצטרפות המשפחה למשפחת השכול הלאומית, והילדות בצל טקסי זיכרון פרטיים וציבוריים, נחרטו בו ובעבודותיו. על עף ריבוי שכבות הדימויים והחומרים בעבודותיו, צללי שלדים וגולגלות תמיד מבצבצים בהן מתחת לפני השטח כמו בצילום רנטגן. לעתים נרמזים בעדינות מבעד לשכבות הדימוי, לעתים בולטים ביירותם. המוות תמיד נוכח שם, כמעין שכבת יסוד שהצבע ממאן לכסות. ואל מול המוות – הפעולה. פעולת היצירה האקטיבית, המשחקית באופייה, הפיזית, שכמו מבקשת להתריס את עליונות החיים.

בתערוכה "צבעי יסוד" שב ברזילאי ומצייר דימויי ילדים וכיתות רפאים של שלדים. שפת הציור שירבוטית ומהירה באופייה, ומזכירה ציורי ילדים, ואילו החומריות מתייחסת לאסתטיקה של כיתת לימוד, וכוללת בין היתר ציור בטושים על גבי לוחות מחיקים. ההתייחסות לבית הספר מעלה על הדעת טקסי זיכרון ממלכתיים, ואת חלקה של מערכת החינוך בחיזוקו ובשימורו של אתוס השכול והגבורה הלאומי. במרכז התערוכה מיצב רצפה ציורי הנפרש על פני רוב חלל התצוגה, המורכב מציור תמונת מחזור של כיתת ילדים צעירים, שציור בטושים מחיקים על גבי יריעת לינולאום גדולה, המזכירה בחומריותה לוח כיתה. התמונה דינאמית וכוללת מחוות ידיים רבות והבעות פנים משתנות, אך גולגלות הילדים נראות בבירור תחת פניהם המחייכים. בשולי המשטח הוצבו משאיות צעצוע עמוסות טושים, המהוות הזמנה לשינוי הציור. הצופים מוזמנים לעלות על הציור שנפרס לרגליהם, להפוך לחלק פעיל ממנו ולשנות אותו. ברזילאי מזמין את הצופים לשחק בחומרים האמנותיים ובדימויים הטעונים שפרש לרגליהם, בדיוק כשם שהוא הופך את החומרים העומדים לרשותו לכלי משחק שבאמצעותם הוא פוגש, משנה ומעבד שוב ושוב את חוויית המוות.

בצד ציורי הטושים הווירטואוזיים נתלתה סדרת ציורים שחורים על נייר, שנוצרו באמצעות מריחה לסירוגין של כמה שכבות צבעי שמן (פנדה) ומים (אקריליק). שכבות השמן והמים אינן נמהלות אלה באלה ונותרות נפרדות. לבסוף נמרחת על הציור שכבת צבע שחורה, וגירודה של השכבה העליונה חושף שכבות מוקדמות יותר של הציור – כמו במשחק ילדים. באמצעות עומק הגירוד ברזילאי מגיע לשכבות שונות של הציור ובוחר מה לחשוף מכל שכבה. באופן זה מתלכדים הדימויים השונים המרכיבים את הציור לדימוי חדש. כך למשל, נוף של שקיעה מתגלה ונוצר בשכבת הציור העליונה מתוך אוסף הדימויים הקשים המרכיבים את השכבות המוקדמות של הציור: חלקי גוף, גלגלי עיניים, ילדים המביטים מעלה בפחד ועוד.

הציור באמצעות גירוד מזכיר אומנם ציורי ילדים שנעשים באופן דומה, הן בחומריותו והן בטכניקה שלו, אך הגירוד הוא גם פעולה השורטת ופוצעת את הנייר, ומגלמת בכך את הכאב הכרוך בפעולת הקילוף והסרת השכבות. מעשה הציור של ברזילאי מתבצע באמצעות שלל פעולות פיזיות: הוא שורט את הנייר ומגרד את שכבות הצבע בציפורניו; מצייר ציור רצפה ענק כשהוא רכון על ברכיו שעות וימים ארוכים, נע בתוך מגרש המשחקים שיצר לעצמו; יוצק גושי צבע בצורות ובממדים של איברי גוף ומצייר באמצעותם ועוד. "שלל המניפולציות המעורבות בתהליך פירוק הדימוי והרכבתו" כותבת האוצרת עדנה מושחזון על עבודותיו של ברזילאי, "מאפשרות לאמן "לשרוט חזרה". משטח הנייר נותר פצוע וחבול, וכך נחשף קולאז' חזותי מקברי מבעית, אישי וקולקטיבי כאחת."

רווית הררי